

ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ

Α.Σ.ΠΑΙ.Τ.Ε.

Παιδαγωγικό Τμήμα

Εκπαιδ. Μηχανολόγων Μηχανικών

2020-21

Καλλιόπη Κουενού
Ντίνα Κουρμούση

Περιεχόμενα μαθήματος

- Αναπτυξιακή ψυχολογία: Ορισμός, περιεχόμενο και ιστορία.
- Εισαγωγή στην ανθρώπινη ανάπτυξη: Περίοδοι και τομείς.
- Θεωρίες Ανάπτυξης.
- Περιβάλλον και κληρονομικότητα.
- **Βρεφική ηλικία.**
- **Νηπιακή-Πρώτη παιδική ηλικία (προσχολική).**
- Μέση παιδική ηλικία (σχολική).
- Εφηβεία.
- Αναδυόμενη ενηλικιότητα.

Ενότητα 5: Βρεφική & Νηπιακή ηλικία

Βρεφική Ηλικία – Νηπιακή Ηλικία

- **Βρεφική ηλικία:** 0-2^ο έτος
- **Νηπιακή ηλικία:** 3^ο – 6^ο έτος

Ανάπτυξη στη βρεφική ηλικία

Ανάπτυξη ικανοτήτων στη βρεφική ηλικία

Οι ικανότητες που κατακτώνται στη βρεφική ηλικία είναι:

- **Το βρέφος κατά τη γέννηση του** έχει μια συγκεκριμένη εικόνα του κόσμου την οποία επικεντρώνει στον εαυτό του. Σε αυτό το στάδιο, δύσκολα διαχωρίζει τις δικές του αισθήσεις ικανοποίησης από τα αντικείμενα που πηγάζουν και **ταυτίζει τον εαυτό του με την εικόνα της μητέρας.**
- **Αίσθηση σωματικού εαυτού (body-self).** η πρώτη ικανότητα που αναπτύσσει το βρέφος, καθώς αρχίζει να ανεξαρτητοποιείται και να εξερευνά τον κόσμο από την ασφαλή θέση του κοντά στον ενήλικα-φροντιστή.
- Σταδιακά -ενόσω αποκτά περισσότερο έλεγχο στην αδρή του κινητικότητα και είναι πλέον ικανό να κάθεται, να γυρίζει το σώμα του και να πιάνει με τα χέρια του- καλλιεργείται μια θετική αίσθηση εικόνας και ελέγχου του σώματος (Lerner R.M., 2004).

Ανάπτυξη ικανοτήτων στη βρεφική ηλικία

- **Δεσμός με έναν ή και περισσότερους πρωταρχικούς φροντιστές.** Όταν ο δεσμός αυτός εγκαθιδρυθεί, λειτουργεί αφενός προστατευτικά, δημιουργώντας στο παιδί αίσθημα ασφάλειας σε στρεσογόνες καταστάσεις και αφετέρου ενισχυτικά, επιτρέποντας του να εξερευνήσει τον κόσμο με σιγουριά.
- **Αρχικό ενδιαφέρον για παιχνίδι προσποίησης και συμβολισμό.** Το παιδί οκιμάζει να κατευνάσει την ένταση και το άγχος του και να διασκεδάσει τους φόβους του, υποδυόμενο ρόλους.

Ανάπτυξη ικανοτήτων στη βρεφική ηλικία

- **Αυξανόμενο ενδιαφέρον για τη χρήση γλώσσας και την επικοινωνία.** Η ενθάρρυνση από τους γονείς και από τους άλλους φροντιστές, αλλά και η μίμηση του παραδείγματός τους, καθοδηγεί το παιδί στην ανάπτυξη και στον εμπλουτισμό του λόγου του, ως μέσου έκφρασης επιθυμιών και αναγκών ή ως τρόπου αλληλεπίδρασης με τους γύρω του.

Συναισθηματική ανάπτυξη στη βρεφική ηλικία

Συναισθηματική ανάπτυξη στη βρεφική ηλικία

- Η συναισθηματική αλληλεπίδραση ξεκινάει ήδη από την περίοδο της κύησης, μέσα από μια διαδικασία δράσης-αντίδρασης μεταξύ των συναισθηματικών μεταπτώσεων της μητέρας και της κατάστασης του εμβρύου.
- Μετά τη γέννησή του, το βρέφος βρίσκεται σε μια γενική θυμική-συναισθηματική διέγερση, δηλαδή δεν είναι σε θέση να ανταποκριθεί σε κάθε ερέθισμα με το κατάλληλο συναίσθημα.
- **Στον 1^ο μήνα** αρχίζει η διαφοροποίηση των πρώτων δυσάρεστων συναισθημάτων ως δυσφορία. Η συναισθηματική επικοινωνία ξεκινά με το κλάμα, που λειτουργεί ως τρόπος επικοινωνίας, αφού είναι διαφορετικό για τον πόνο, την πείνα ή το φόβο.

Συναισθηματική ανάπτυξη στη βρεφική ηλικία

- **Στον 3^ο μήνα** γίνεται η πρώτη διάκριση ευχάριστων συναισθημάτων ως χαρά και ευχαρίστηση. Εμφανίζεται το χαμόγελο, με την παρουσία της μητέρας. Οι συναισθηματικές εκδηλώσεις συνδέονται με τη δυσαρέσκεια του βρέφους ή την ευχαρίστησή του ανάλογα με την ικανοποίηση ή όχι των βιολογικών του αναγκών (τροφής, ύπνου, κ.λπ.).
- **Στον 4^ο μήνα** κάνουν την εμφάνισή τους οι εκφράσεις λύπης και θυμού.
- **Στον 6^ο μήνα** η δυσφορία διαφοροποιείται σε θυμό και φόβο, και, αργότερα και σε ζήλεια, ενώ παράλληλα γίνεται η διαφοροποίηση των ευχάριστων συναισθημάτων σε προσκόλληση, θαυμασμό και αφοσίωση. Μέσα από την κοινωνική αλληλεπίδραση το παιδί στρέφεται στους γονείς για συναισθηματική ανατροφοδότηση και για ενθάρρυνση ή αποθάρρυνση για συγκεκριμένες πράξεις.

(Σπύρου, 2015)

Συναισθηματική ανάπτυξη στη βρεφική ηλικία

- **Στον 7^ο μήνα** εμφανίζονται οι εκφράσεις φόβου.
- **Στο τέλος του 1^{ου} χρόνου** το βρέφος παρουσιάζει το άγχος αποχωρισμού όταν ο γονιός απομακρύνεται από κοντά του. Είναι η περίοδος της προσκόλλησης, όπου το βρέφος δείχνει ξεχωριστή προσοχή στο άτομο που το φροντίζει.
- **Προς το τέλος του 2^{ου} έτους** το παιδί διαθέτει 11 σαφώς διαφορετικές αντιδράσεις με κύρια χαρακτηριστικά τη μεγάλη ένταση, τη μικρή διάρκεια και την αστάθεια.
- Είναι σημαντικό να τονιστεί πως οι συναισθηματικές εκφράσεις του παιδιού επηρεάζονται από το περιβάλλον: Με βάση τους ισχύοντες κανόνες συναισθηματικής έκφρασης μαθαίνουν να εκδηλώνουν ή να μην εκδηλώνουν όλα τα συναισθήματά τους.

Κοινωνική ανάπτυξη στη βρεφική ηλικία

Προσκόλληση (attachment)

- Η πιο σημαντική διάσταση της κοινωνικής ανάπτυξης κατά τη βρεφική ηλικία είναι η διαμόρφωση της προσκόλλησης (Feldman, 2011).
- **Η προσκόλληση (attachment)** είναι η σταθερή συναισθηματική σχέση που αναπτύσσεται ανάμεσα στο παιδί και στη μητέρα του ή/και προς άλλα πρόσωπα του άμεσου περιβάλλοντος του παιδιού (Σπύρου, 2015).
- Έχει αποδειχτεί ότι η προσκόλληση έχει πολύ μικρή σχέση με την ικανοποίηση των βιολογικών αναγκών: το βρέφος διαμορφώνει ισχυρούς δεσμούς με άτομα τα οποία δεν το έχουν ταΐσει ποτέ.
- Όταν το παιδί έχει αναπτύξει προσκόλληση σε ένα πρόσωπο δείχνει έντονη επιθυμία να είναι κοντά του, κλαίει όταν το αποχωρίζεται, νιώθει έκδηλη χαρά όταν το βλέπει να επιστρέφει και του χαμογελά, ενώ σπεύδει κοντά του όταν νιώθει ότι κινδυνεύει (Feldman, 2011. Σπύρου, 2015).

Προσκόλληση (attachment)

Η πορεία προσκόλλησης περιλαμβάνει τις εξής φάσεις:

- **Η φάση προ του δεσμού (0-6 εβδομάδες):** Το βρέφος δέχεται φροντίδα χωρίς διάκριση και δεν αναστατώνεται όταν μένει μόνο του με έναν άγνωστο.
- **Η φάση του υπό διαμόρφωση δεσμού (6 εβδομάδες έως 6-8 μηνες):** Το βρέφος αρχίζει να ανταποκρίνεται διαφορετικά στο οικεία από τα άγνωστα πρόσωπα, δείχνοντας επιφυλακτικότητα στα δεύτερα.

Προσκόλληση (attachment)

- **Η φάση του «σαφούς δεσμού» (6-8 μήνες έως 18-24 μήνες:** Είναι μία περίοδος όπου το παιδί εμφανίζει πλήρες άγχος αποχωρισμού, και αναστατώνεται όταν η μητέρα του ή το πρόσωπο που το φροντίζει απόμακρύνεται από το χώρο.
- **Η φάση των αμοιβαίων σχέσεων (18-24 μήνες και αργότερα):** Καθώς το παιδί κινείται όλο και περισσότερο και περνά περισσότερο χρόνο μακριά από τη μητέρα του, το ζευγάρι δημιουργεί μια αμοιβαία σχέση στην οποία μοιράζονται την ευθύνη της διατήρησης της ισορροπίας του συστήματος. Στους ανθρώπους αυτή η μεταβατική φάση διαρκεί αρκετά χρόνια.

Προσκόλληση (attachment)

- Η επίτευξη μιας σταθερής, αμοιβαίας συναισθηματικής σχέσης μεταξύ του βρέφους και εκείνου που το φροντίζει, βοηθά το παιδί να διατηρήσει αισθήματα ασφάλειας στις όλο και πιο συχνές περιόδους αποχωρισμού από το πρόσωπο αυτό.
- **Η ποιότητα της προσκόλλησης κατά τη βρεφική ηλικία επηρεάζει τις διαπροσωπικές του σχέσεις σε όλη τη διάρκεια της ζωής του (Hofer, 2006).**

Ανάπτυξη στη νηπιακή ηλικία

Ανάπτυξη ικανοτήτων

Ανάπτυξη ικανοτήτων στη νηπιακή ηλικία

Κατά τη διάρκεια του τρίτου χρόνου του, το παιδί αρχίζει να:

- **εσωτερικεύει πρότυπα, όρια και κανόνες** που παρέχονται από τους φροντιστές του (από τον 3^ο χρόνο και μετά). Με την πάροδο του χρόνου, αυτή η εσωτερίκευση και η ανάπτυξη της συνείδησης, επιτρέπουν στο παιδί να ελέγχει το ίδιο τη συμπεριφορά του και να απελευθερωθεί έτσι από την πρωταρχική εξάρτηση και των εξωτερικό έλεγχο των φροντιστών του.
- **χρησιμοποιεί την προσοχή, τη συγκέντρωση, το σχεδιασμό και την επίλυση προβλημάτων** (από τον 4^ο χρόνο και μετά). Όλα αυτά, του επιτρέπουν να συγκεντρώνεται σε καθήκοντα, να αγνοεί τους περισπασμούς και να περιορίζει την απογοήτευσή του.

Ανάπτυξη ικανοτήτων στη νηπιακή ηλικία

- Στην ηλικία των 3-5 ετών τα παιδιά αντιλαμβάνονται τον εαυτό τους με βάση εξωτερικά εμφανή χαρακτηριστικά όπως το φύλο, ηλικία, όνομα, εξωτερική εμφάνιση, προσωπικά αντικείμενα και τυπικές συμπεριφορές.
- Οι χαρακτηρισμοί που χρησιμοποιούν για τον εαυτό τους είναι βέβαια περιγραφικοί, ωστόσο ερευνητές έχουν διαπιστώσει ότι τα παιδιά ηλικίας 3-4 ετών αντιλαμβάνονται τον εαυτό τους περισσότερο σε σχέση με δραστηριότητες, παρά με τη σωματική και φυσική τους ύπαρξη.

Ανάπτυξη ικανοτήτων στη νηπιακή ηλικία

- Σημαντικό στοιχείο που επηρεάζει την αυτοαντίληψη και την αυτοεκτίμηση των παιδιών της ηλικίας των 3-4 ετών είναι και η απολυτότητα στη σκέψη. Πιστεύουν ότι αν η επίδοσή τους σε μια δραστηριότητα είναι καλή, εξίσου καλή επίδοση θα έχουν και σε οποιαδήποτε άλλη δραστηριότητα.

Ανάπτυξη ικανοτήτων

- Για να κατορθώσει να ελέγξει τη συμπεριφορά του διατηρώντας επαρκή ικανότητα εστίασης ώστε να επιτευχθεί η μάθηση, **το παιδί ηλικίας 4-5 χρόνων, χρησιμοποιεί την προσοχή, τη συγκέντρωση, το σχεδιασμό και την επίλυση προβλημάτων.**
- Όλα αυτά, του επιτρέπουν να συγκεντρώνεται σε καθήκοντα, να αγνοεί τους περισπασμούς και να περιορίζει την απογοήτευσή του.

Ανάπτυξη Ικανοτήτων

Κατά το διάστημα ανάμεσα στα 4-6 χρόνια, τα παιδιά αρχίζουν να αποκτούν:

- **Συνείδηση:** Ταυτίζονται με τον ενήλικα, εκδηλώνουν αυξημένη αίσθηση δίκαιου και άδικου, ευαισθητοποιούνται στα δικαιώματα των άλλων και έχουν την τάση να βοηθούν όσους αντιλαμβάνονται ότι έχουν ανάγκη. Απολαμβάνουν τα παιχνίδια με κανόνες, ενώ αρχίζουν να βιώνουν συναισθήματα ενοχής όταν δεν ακολουθούν τους κανόνες ενός πλαισίου.
- **Θετική αυτοεικόνα και αίσθηση αυτεπάρκειας:** Επιδιώκουν να επιδεικνύουν συνεχώς την επάρκειά τους (μπορώ μόνος/η μου), δείχνουν φιλομάθεια αλλά και ενδιαφέρον για οτιδήποτε νέο και παρουσιάζουν με περηφάνια τη δουλειά και τα κατορθώματά τους. Μπορούν με ευκολία να περιγράψουν και να συγκρίνουν τον εαυτό τους με τους άλλους και είναι ικανά να σχεδιάζουν αλλά και να προχωρούν σε επίλυση προβλημάτων όταν αντιμετωπίζουν δυσκολίες.

Συναισθηματική ανάπτυξη

Συναισθηματική ανάπτυξη

Με το τέλος της βρεφικής ηλικίας που το παιδί ήταν εντελώς εξαρτημένο, στη νηπιακή επιδιώκει να αποκτήσει περισσότερη αυτονομία και αυτάρκεια.

- Στο συναισθηματικό τομέα παρατηρείται **ενίσχυση του εγώ με τάση αυτονομίας.**
- Το παιδί διακρίνεται από **πείσμα, επιμονή, ανυπακοή, ανταγωνιστική διάθεση και άρνηση για κάθε περιποίηση και λήψη βοήθειας.**

Συναισθηματική ανάπτυξη

- **Από τον 3ο χρόνο, το παιδί είναι πλέον ικανό να εκφράσει την αρνητικότητά του** και να ρυθμίσει τα συναισθήματά του χωρίς να καταφύγει σε απόσυρση ή σε αρνητικές σωματικές εκφράσεις όπως για παράδειγμα το χτύπημα και το δάγκωμα.
- **Σταδιακά, εφόσον ενθαρρυνθεί, μπορεί να μιλά για την αναστάτωσή του**, το θυμό του, τη λύπη του και την αγωνία του, εκτονώνοντας έτσι την ένταση των δυνατών συναισθημάτων του.
- Η απόκτηση προκοινωνικών συμπεριφορών από τα 4 ή 5 χρόνια του οδηγεί το παιδί σε **ικανότητες κατανόησης αλλά και συναίσθησης των συναισθημάτων των άλλων.**
- Οι ικανότητες αυτές το βοηθούν να διαχειρίζεται τα δύσκολα συναισθήματά του.

Συναισθηματική ανάπτυξη

- Κατά τον 4ο με 6ο χρόνο τα παιδιά αποκτούν σταδιακά τον έλεγχο του θυμού και της επιθετικότητάς τους, μάλιστα μερικές φορές καθοδηγούν τον εαυτό τους μιλώντας του δυνατά.
- Ωστόσο, ακόμη έχουν ανάγκη από τη «δύναμη» των μεγαλύτερων φροντιστών τους, όταν τα κατακλύζουν οι φόβοι τους για το σκοτάδι, τα τέρατα και το θάνατο.
- Σε αυτή την ηλικία, ενώ αρχίζουν να διακρίνουν και να κατανοούν ακόμη και περίπλοκα συναισθήματα όπως η περηφάνια, η ντροπή, η ανησυχία και η ζήλεια, τους είναι ακόμη δύσκολο να αναγνωρίσουν και να αντιμετωπίσουν τα αναμεμιγμένα ή τα συγκρουόμενα συναισθήματα.
- Και, αν και αναστατώνονται από οτιδήποτε δεν είναι σωστό και δίκαιο, απεχθάνονται την υπόδειξη των δικών τους λαθών.

(Landy, 2009)

Κοινωνική ανάπτυξη

Κοινωνική ανάπτυξη

- **Στον τομέα της κοινωνικής ανάπτυξης από τον 3^ο χρόνο το νήπιο διευρύνει τον κύκλο των επαφών του.** Εγκαταλείποντας τον περιορισμό του μόνο στο άμεσο οικογενειακό περιβάλλον αρχίζει να εντάσσεται σε ομάδες συνομηλίκων (γειτονιά, παιδικός σταθμός, κ.λπ.).
- **Είναι η ηλικία του παιχνιδιού** χωρίς τη συνειδητοποίηση καθηκόντων και υποχρεώσεων.
- **Μέσα από αυτό μαθαίνει τα βασικά στοιχεία της κοινωνικής ζωής** και βοηθιέται να αποκτήσει την ετοιμότητα για εισαγωγή στο σχολείο και στις απαιτήσεις της οργανωμένης μάθησης και εργασίας.
- **Μέσα από τη διαδικασία της κοινωνικοποίησης το παιδί μαθαίνει να συμπεριφέρεται κατά τα πρότυπα της ομάδας στην οποία προορίζεται να ζήσει.**

Κοινωνική ανάπτυξη

- **Η ομάδα των συνομηλίκων αρχίζει να διαδραματίζει αυξανόμενα σημαντικό ρόλο** στην ανάπτυξη του παιδιού και στην κοινωνικοποίησή του.
- Μέσα από την ομάδα, τα παιδιά, ανεξάρτητα από τον τρόπο που το καθένα έχει μεγαλώσει στην οικογένειά του, δέχονται όλα τις ίδιες επιδράσεις και καλούνται να ανταποκριθούν στις ίδιες απαιτήσεις.
- Έτσι, ο ρόλος της ομάδας είναι διορθωτικός και αντισταθμιστικός, π.χ. για ένα παιδί που μπορεί να ζει σε υπερπροστατευτικό περιβάλλον ή σε απορριπτικό περιβάλλον. Το «χαϊδεμένο» παιδί μαθαίνει ότι στις διαπροσωπικές σχέσεις υπάρχει αμοιβαιότητα και ισοτιμία, ενώ το παραμελημένο μπορεί να βρει στην ομάδα πρόσωπα για να αντλήσει την αποδοχή και την κατανόηση που δεν βρίσκει στην οικογένεια.

Κοινωνική ανάπτυξη

- **Κατά τη διάρκεια του 3ου χρόνου του, το παιδί αρχίζει να συμμορφώνεται και να εσωτερικεύει πρότυπα, όρια και κανόνες που παρέχονται από τους φροντιστές του.**
- Με την πάροδο του χρόνου, αυτή η εσωτερίκευση και η ανάπτυξη της συνείδησης, επιτρέπουν στο παιδί να ελέγχει το ίδιο τη συμπεριφορά του και να απελευθερωθεί έτσι από την πρωταρχική εξάρτηση και των εξωτερικό έλεγχο των φροντιστών του.
- **Κατά τον 4^ο με 5^ο χρόνο, το παιδί είναι συνήθως ικανό να δομεί κοινωνικές σχέσεις και να εκδηλώνει ενσυναίσθηση, διάθεση για προσφορά βοήθειας και τάση για προκοινωνικές συμπεριφορές.**
- Αυτές οι ικανότητες του επιτρέπουν να εμπλέκεται σε συνεργατικές κοινωνικές αλληλεπιδράσεις, και αποτελούν δεξιότητες κριτικής σημασίας για την υγιή συναισθηματική και κοινωνική του ανάπτυξη.

Κοινωνική ανάπτυξη

- Κατά τον 4ο με 6ο χρόνο η σκέψη των παιδιών παύει να είναι τόσο εγωκεντρική.
- Αρχίζουν να αντιλαμβάνονται τη σχέση αιτίας και αποτελέσματος στις καθημερινές κοινωνικές καταστάσεις.
- Έχουν κάποιον/α καλύτερο/η φίλο/η και δείχνουν συχνά διάθεση να μοιραστούν παιχνίδια ή πράγματά τους.
- Αν και το κυρίως παιχνίδι τους συνεχίζει να είναι με συνομήλικους του ιδίου φύλου, ωστόσο, **το ενδιαφέρον τους κινεί σε μεγάλο βαθμό και το κοινωνικό παιχνίδι προσποίησης.**

Κοινωνική ανάπτυξη

- Παράλληλα, ως προς το φύλο, τα παιδιά διαμορφώνουν την εικόνα τους.
- Προτιμούν να παίζουν με άλλα παιδιά αντίστοιχου φύλου.
- Αρχίζουν να αποκτούν στερεοτυπικές αντιλήψεις για το πώς συμπεριφέρονται τα δύο φύλα.
- Οι αντιλήψεις τους επηρεάζονται και από τον τρόπο οι άλλοι τα αξιολογούν.
Για παράδειγμα:

Κοινωνική ανάπτυξη

Αξιολόγηση κοριτσιών

- Γλυκύτητας
- Γλυκιάς προσωπικότητας
- Χαριτωμένης προσωπικότητας
- Συνεισφοράς
- Καλλιτεχνίας
- Μεγάλης καρδιάς
- Ευγενικών τρόπων
- Βοήθειας προς τους άλλους
- Δημιουργικότητας

Κοινωνική ανάπτυξη

Αξιολόγηση αγοριών

- Καλύτερου στοχαστή,
- Προθυμότερου μαθητή,
- Ευρηματικότητας,
- Ενθουσιασμού,
- Επιστημονικότητας,
- Καλύτερου φίλου,
- Προσωπικότητας,
- Αίσθησης χιούμορ

Ευχαριστώ για την προσοχή σας